

Česká republika
USNESENÍ
Ústavního soudu

Ústavní soud rozhodl dnešního dne v senátě ve složení Kateřina Šimáčková, předsedkyně a soudci Ludvík David a Ivana Janů (soudce zpravodaj) o ústavní stížnosti stěžovatele Česká provincie Řádu bratří domu Panny Marie v Jeruzalémě, sídlem Opava, Beethovenova 1 (dále jen "stěžovatel"), zastoupeného advokátem JUDr. Václavem Zemanem, sídlem Sedláčkova 11, Plzeň, proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě - pobočka v Olomouci ze dne 13. 9. 2012, sp. zn. 12 Co 88/2011, a proti rozsudku Okresního soudu v Olomouci ze dne 26. 10. 2010, sp. zn. 11 C 125/1999, za účasti Krajského soudu v Ostravě - pobočka v Olomouci a Okresního soudu v Olomouci, takto:

Ústavní stížnost se odmítá.

Odůvodnění:

Včas a řádně podanou ústavní stížností se stěžovatel domáhal zrušení výše označených rozhodnutí obecných soudů, přičemž namítl jejich rozpor se svými ústavně zaručenými právy plynoucími z čl. 1, čl. 11 odst. 1, čl. 36 odst. 1, čl. 37 odst. 3 a čl. 38 Listiny základních práv a svobod.

Žalobou podanou obecnému soudu se stěžovatel domáhal výroku, že je výlučným vlastníkem v žalobě označených nemovitostí, a to s poukazem na postup státu v letech 1946 až 1948, kdy byly na majetek stěžovatele vydány dne 22. 3. 1946 a 1. 4. 1946 konfiskační vyhlášky podle dekretu prezidenta republiky č. 12/1945 Sb. (podle názoru stěžovatele protiprávně). O podaném opravném prostředku rozhodoval tehdejší Nejvyšší správní soud, přičemž stěžovatel soustavně poukazuje na skutečnost, že v posuzované věci "byla vydána" dvě (stěžovateli vyhovující a archivně dochovaná) meritorní rozhodnutí, a to dne 2. 2. 1946 a dne 17. 12. 1948. Tato rozhodnutí však nebyla v uvedeném období Nejvyšším správním soudem stěžovateli formálně doručena, přičemž k jakékoliv nápravě nedošlo v rozhodném období, ani po roce 1989.

Obecné soudy dospěly k závěru, že v dané věci je žaloba na určení vlastnického práva ke spornému majetku návrhem obcházejícím smysl restitučních předpisů ve smyslu sp. zn. Pl. ÚS-st 21/05 ze dne 1. 11. 2005 (ST 21/39 SbNU 493; 477/2005 Sb.). Pozdější judikaturu Ústavního soudu považoval Krajský soud v Ostravě - pobočka v Olomouci z různých důvodů na věc nedopadající a neaplikovatelnou. Meritorní přezkum dobových konfiskačních aktů Krajský soud v Ostravě - pobočka v Olomouci odmítl řešit jako předběžnou otázku.

Stěžovatel se v ústavní stížnosti obsáhle dovolává principu právní kontinuity a hodnotové diskontinuity současného právního státu s předchozím komunistickým režimem a nepřijatelnosti dobových aktů (majetkové) perzekuce z hlediska tehdejšího i současného práva. Odkazuje na nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 462/98 ve věci vrácení Lidového domu České straně sociálně demokratické a dovolává se stejného přístupu. Z novější judikatury poukazuje na nálezy sp. zn. Pl. ÚS 9/07, I. ÚS 562/2009 a II. ÚS 3120/10.

Ústavní soud zvážil argumentaci stěžovatele a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je zjevně neopodstatněná.

Podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen "zákon o Ústavním soudu") senát mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků usnesením návrh odmítne, jde-li o návrh zjevně neopodstatněný. Podle § 43 odst. 3 zákona o Ústavním soudu musí být usnesení o odmítnutí návrhu písemně vyhotoveno, stručně odůvodněno uvedením zákonného důvodu, pro který se návrh odmítá, a musí obsahovat poučení, že odvolání není přípustné.

Otázkou majetkových nároků církevních subjektů vůči státu, které byly založeny v rozhodném období v důsledku okolností obecně označovaných jako majetkové křivdy, se Ústavní soud v minulosti obsáhle zabýval. Klíčový vývoj judikatury shrnuje např. nález sp. zn. Pl. ÚS 10/13 ze dne 29. 5. 2013 (177/2013 Sb.) v části

IX./b, pročež nyní postačí odkázat na závěry plenárního nálezu sp. zn. Pl. ÚS 9/07, z nějž posléze vycházela judikatura v konkrétních případech [předtím však již nález ze dne 24. června 2009 sp. zn. I. ÚS 663/06 (N 149/53 SbNU 811)]. Nálezem sp. zn. I. ÚS 2166/10 ze dne 22. 2. 2011 (N 21/60 SbNU 215) Ústavní soud prolomil blokační paragraf (§ 29 zákona o půdě) ve prospěch fyzické osoby, vyhověl její ústavní stížnosti, a umožnil tak převod (přechod) vlastnického práva na "jinou osobu" ve smyslu textu blokačního paragrafu. Shledal, že na straně fyzické osoby existoval ústavně chráněný zájem plynoucí z dřívějšího vadného procesu privatizace, přičemž v tomto konkrétním případě bylo nezbytné upřednostnit zájem stěžovatele před vlastnickým právem státu a legitimním očekáváním církve, k čemuž Ústavní soud zdůraznil, že "naplnění legitimního očekávání církve ... může být dosaženo i jinými prostředky," tedy nejen naturální restitucí. Nálezem sp. zn. II. ÚS 2326/07 ze dne 31. 3. 2011 (N 58/60 SbNU 745), který rovněž přímo navazoval na nález sp. zn. Pl. ÚS 9/07, byla ústavní stížnost církevní právnické osoby zamítnuta s dovětkem, že "citovaným nálezem sp. zn. Pl. ÚS 9/07 došlo k podstatné precizaci charakteru povinnosti zákonodárce přijmout zákon předpokládaný § 29 zákona o půdě, a to formou aditivního náleзовého výroku. Za těchto nových podmínek lze za přiměřenou dobu pro přijetí předmětné právní úpravy považovat již pouze dobu, která odpovídá časové náročnosti plnohodnotného legislativního procesu." Následovaly nálezy, kterými bylo ústavním stížnostem církevních subjektů vyhověno. Nálezem sp. zn. III. ÚS 3207/10 ze dne 31. 8. 2011 (N 146/62 SbNU 263) bylo ústavní stížnosti církevní právnické osoby vyhověno, neboť soudy porušily právo na spravedlivý proces, pokud odmítly rozhodovat o její žalobě na určení vlastnictví k majetku odebranému v roce 1949 (na podkladě duplicitního vlastnictví). V nálezu sp. zn. I. ÚS 562/09 ze dne 31. 8. 2011 (N 145/62 SbNU 245) bylo ústavní stížnosti církevní právnické osoby rovněž vyhověno a Ústavní soud podrobněji uvedl, že "od přijetí ustanovení § 29 zákona o půdě (tzv. blokační paragraf) již uběhlo více než 20 let ... I lhůtu, označenou nálezem sp. zn. II. ÚS 2326/07 ..., odpovídající 'plnohodnotnému legislativnímu procesu' lze již považovat za překročenou ... V této souvislosti je nutno znovu zdůraznit, že podle čl. 89 odst. 2 Ústavy jsou vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu závazná pro všechny orgány i osoby.". Soudy jsou povinny za takové situace pojímat žalobu církevní právnické osoby jako "žalobu svého druhu (blížíci se žalobě restituční) mající za cíl dosáhnout zaplnění mezery vzniklé dlouhodobou nečinností zákonodárce v rozporu čl. 1 Ústavy České republiky, čl. 11 odst. 1 a 4, čl. 15 odst. 1 a čl. 16 odst. 1 a 2 Listiny základních práv a svobod a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, a to postupem odpovídajícím smyslu nápravy křivd po roce 1989.". V případě ochrany základních práv mají soudy povinnost rozhodovat o žalobách podle obecných právních principů, aby protiústavní absenci zákona překlenuly, a naopak nesmí odmítnout rozhodovat o základních právech s odkazem na neexistenci zákona. Ústavní soud nálezem sp. zn. II. ÚS 3120/10 ze dne 29. 8. 2012 vyhověl ústavní stížnosti církevní právnické osoby ve věci nároků vztahujících se k historickému církevnímu majetku, s tím, že Ústavní soud zdůraznil, že stojí obdobně jako u ústavní stížnosti sp. zn. I. ÚS 562/09 v odlišné situaci, než v jaké byl v době vydání nálezu sp. zn. II. ÚS 528/02. Zásadní roli zde hraje právě plynutí času. Legitimní očekávání na straně církevních právnických osob dosahuje již dávno pomyslné "zletilosti". Zákonodárce, ač byl Ústavním soudem opakovaně upozorňován na povinnost splnit závazek založený ustanovením § 29 zákona o půdě, a tím naplnit zmiňované legitimní očekávání, tuto svou povinnost doposud nesplnil. Ústavní soud rovněž uvedl, že mu je známo, že Parlament České republiky v současné době projednává návrh zákona o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a tento legislativní proces se nachází v pokročilé fázi. Vzhledem k naléhavosti však bylo přistoupeno i přesto k věcnému rozhodnutí. Jiný postup Ústavního soudu by mohl vést k dalšímu prodlužování provizorního ústavně nekonformního právního stavu.

Podobně jako ve výše zmíněné judikatuře se ze strany stěžovatele v nyní předložené věci jedná o uplatňování nároků k nemovitostem, které v rozhodném období přešly na stát v důsledku (tvrzené) majetkové křivdy, a to protiprávní aplikací dekretu prezidenta republiky č. 12/1945 Sb., resp. odepřením rozhodnutí o opravných prostředcích Nejvyšším správním soudem.

Zvláště k těmto případům majetkové křivdy se Ústavní soud rovněž opakovaně vyjádřil. Ke konfiskaci podle dekretu č. 12/1945 Sb. došlo "s okamžitou platností a bez náhrady" (§ 1 odst. 1), takže právním důvodem konfiskace je samotný dekret, nikoliv až následná správní rozhodnutí [nález sp. zn. I. ÚS 129/99 ze dne 13. 6. 2000 (N 87/18 SbNU 243)]. Obdobně to platilo i pro konfiskaci podle dekretu č. 108/1945 Sb., o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondch národní obnovy, ve znění pozdějších předpisů, [nález sp. zn. II. ÚS 317/96 ze dne 17. 12. 1997 (N 166/9 SbNU 425)]. Z judikatury Ústavního soudu tedy vyplývá, že právním důvodem konfiskace je samotný dekret, přičemž však je nutno zkoumat, zda v rozhodném období nedošlo k jeho zneužití. Ústavní soud rovněž uvedl, že podporuje tendenci obecných soudů přezkoumávat, zda rozhodnutí orgánu vydané v období nesvobody bylo či nebylo důsledkem politické perzekuce nebo postupu porušujícího obecně uznávaná lidská práva a svobody [nález sp. zn. I. ÚS 15/98 ze dne 19. 1. 1999 (N 7/13 SbNU 45)]. Při posouzení otázky, zda došlo k majetkové křivdě v tzv. rozhodném období, je třeba vyjít z toho, kdy bylo o splnění podmínek dle dekretů prezidenta republiky z r. 1945 rozhodováno a zda byly splněny [např. rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn.

28 Cdo 1136/2000 ze dne 31. 8. 2000; nález sp. zn. IV. ÚS 56/94 ze dne 22. 6. 1995 (N 36/3 SbNU 267)]. Tato doktrína vede k neúspěchu těch osob, které uplatňují restituční nárok, přestože proces konfiskace byl završen před tzv. rozhodným obdobím [např. usnesení sp. zn. I. ÚS 1874/11 ze dne 21. 9. 2011; usnesení II. ÚS 155/03 ze dne 24. 6. 2003; usnesení sp. zn. III. ÚS 527/09 ze dne 2. 4. 2009; usnesení sp. zn. IV. ÚS 671/06 ze dne 17. 2. 2009 (ve SbNU nepublikována, dostupná na <http://nalus.usoud.cz>)]. Došlo-li k vydání konfiskačního rozhodnutí v rozhodném období, tj. od 25. února 1948 do 1. ledna 1990, byť bylo vydáno na základě dekretu prezidenta [např. nález sp. zn. II. ÚS 156/95 ze dne 14. 2. 1996 (N 9/5 SbNU 63); nález sp. zn. III. ÚS 39/95 ze dne 13. 10. 1995 (N 60/4 SbNU 101)], soud je povinen zabývat se zkoumáním, zda toto správní rozhodnutí bylo vydáno v souladu s tehdy platnými právními předpisy tím spíše, že se jedná o věc restituční, kde společným jmenovatelem je snaha o zmírnění následků některých dalších majetkových křivd vzniklých v důsledku platnosti nebo zvláštního použití některých právních předpisů. Správní orgány ani soudy nejsou oprávněny k přímým zásahům a k rušení pravomocných rozhodnutí z minulého období. Pokud jde o správní akty přijaté v tzv. rozhodném období, jsou uvedené orgány oprávněny v případech restitučních řízení posuzovat dopad těchto rozhodnutí z hlediska v úvahu přicházejících restitučních titulů, uvedených v restitučních předpisech [nález sp. zn. III. ÚS 225/96 ze dne 20. 2. 1997 (N 18/7 SbNU 123); nález sp. zn. IV. ÚS 738/01 ze dne 16. 6. 2003 (N 91/30 SbNU 375) a další rozhodnutí v něm citovaná]. To proto, že "[v] praxi Ústavního soudu se již vícekrát prokázalo, že konfiskace podle dekretu č. 12/1945 Sb. a dekretu č. 108/1945 Sb. ... bylo totalitní mocí zneužito k zabavení majetku a k likvidaci třídních nepřátel, a to již v rozhodném období po 25. 2. 1948" [nález sp. zn. II. ÚS 70/99 ze dne 2. 11. 1999 (N 152/16 SbNU 129); nález sp. zn. II. ÚS 22/94 ze dne 4. 10. 1995 (N 55/4 SbNU 67)].

Z uvedeného nyní Ústavní soud činí dílčí závěr, že stěžovatel se nachází v postavení typickém pro jiné církevní subjekty uplatňujícími majetkové nároky založené v rozhodném období, zvláště že na něho dopadají závěry výše rekapitulované judikatury a zároveň pozitivní či negativní účinky restitučního zákonodárství [stanoviska pléna Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS-st 21/05 ze dne 1. 11. 2005 (ST 21/39 SbNU 493; 477/2005 Sb.); sp. zn. Pl. ÚS-st. 22/05 ze dne 1. 11. 2005 (ST 22/39 SbNU 515; 13/2006 Sb.)]. Na základě uvedeného lze Krajskému soudu v Ostravě - pobočka v Olomouci, jež rozhodoval dne 13. 9. 2012, především vytknout, že citovanou judikaturu Ústavního soudu na případ stěžovatele neaplikoval, a to z důvodu, že (jeden z výše citovaných nálezu) nemá "kasační účinky v dané věci, není ani obecně závazným, neboť nebyl publikován ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu." V tomto nutno především Krajský soud v Ostravě - pobočka v Olomouci především odkázat na znění čl. 89 odst. 2 Ústavy, dle něž vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu jsou závazná pro všechny orgány i osoby a na skutečnost, že ze strany Krajského soudu v Ostravě - pobočka v Olomouci zjevně nebylo přihlédnuto ani k (výše citovaným) nálezům dřívějším. Jinými slovy řečeno, i žalobu stěžovatele příslušelo posoudit jako žalobu kvazirestituční se všemi důsledky.

V předložené věci však Ústavní soud přesto nepřistoupil ke kasaci napadených rozhodnutí, a to z důvodu, že v mezidobí byl přijat zákon č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a o změně některých zákonů (zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi), kterým byl vypořádán historický majetek církví a náboženských společností ve smyslu výroku II nálezu sp. zn. Pl. ÚS 9/07 (s výhradou ustanovení § 18 odst. 10 zákona o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi, které se však stěžovatele netýká). Citovaný zákon je v rozhodné části konstruován jako zákon restituční vycházející z principů zákona o půdě, a to se zvláštní subjektovou i objektovou působností, která zahrnuje mj. stěžovatele a jeho nároky. Ústavnost restitučního zákona č. 428/2012 Sb. byla stvrzena nálezem Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 10/13 ze dne 29. 5. 2013. Za této situace je nároky stěžovatele možno uplatňovat výhradně v režimu restitučního zákona [stanovisko pléna Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS-st 21/05 ze dne 1. 11. 2005 (ST 21/39 SbNU 493; 477/2005 Sb.)].

Ke stejným závěrům dospěl Ústavní soud např. v usnesení sp. zn. II. ÚS 713/12 ze dne 27. 6. 2013, kdy byla ústavní stížnost církevního subjektu po účinnosti zákona č. 428/2012 Sb. rovněž odmítnuta.

Na adresu argumentační strategie stěžovatele obsažené v ústavní stížnosti se sluší podotknout, že pokud se stěžovatel soustředil v předchozím řízení v kontextu judikatury Ústavního soudu primárně na otázku doručení či nedoručení (právní moci) rozhodnutí Nejvyššího správního soudu sp. zn. 690/46 a jeho právní moci, jedná se z hlediska restitučního posouzení o otázku zcela marginální, neboť z hlediska existence majetkové křivdy je v zásadě lhostejno, zda komunistický režim nerespektoval již vydané a doručené rozhodnutí Nejvyššího správního soudu či zda faktickou a posléze právní likvidací Nejvyššího správního soudu (toliko) znemožnil jeho doručení. K této dílčí stěžovatelem předložené právní otázce se proto Ústavní soud nijak nevyjadřuje. Totiž, aplikací závěrů stanoviska pléna sp. zn. Pl. ÚS-st 21/05, kterými je I. senát Ústavního soudu vázán, na věc stěžovatele a další neúspěšné stěžovatele v ostatních řízeních, není a nemá být řečeno, že těmto stěžovatelům nebyla způsobena komunistickým režimem v minulosti majetková křivda, nýbrž toliko to, že obecnými právními

prostředky mimo režim restituční již dnes tyto křivdy nelze zmírnit. K otázce, jak budou konkrétní nároky stěžovatele posouzeny příslušnými orgány v režimu restitučního zákona č. 428/2012 Sb., se Ústavní soud nikterak nevyjadřuje.

Ústavnímu soudu tak nezbyvá než konstatovat, že neshledal důvod pro kasaci napadených rozhodnutí, a to z důvodu zjevné neopodstatněnosti ústavní stížnosti v kontextu podrobně vyloženém výše. Nezbylo proto, než odmítnou ústavní stížnost jako návrh zjevně neopodstatněný podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

Poučení: Proti usnesení Ústavního soudu není odvolání přípustné.

V Brně dne 4. září 2014

Kateřina Šimáčková, v.r.
předsedkyně senátu